

Sygn.akt III AUa 989/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie: SA Dorota Elżbieta Zarzecka

SO del. Teresa Suchcicka

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwońska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 kwietnia 2017 r. w B.

sprawy z odwołania J. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym

na skutek apelacji wnioskodawcy J. K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 lipca 2016 r. sygn. akt III U 136/16

oddala apelację.

SSO del. Teresa Suchcicka SSA Marek Szymanowski SSA Dorota Elżbieta Zarzecka

Sygn. akt: III U 136/16

III AUa 989/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 27.01.2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. stwierdził, że J. K. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 01.06.2014r.

J. K. złożył odwołanie od powyższej decyzji, wnosząc o stwierdzenie, że podlega obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 01.06.2014r.

Wyrokiem z dnia 7 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy ustalił, iż J. K. objęty był ubezpieczeniem społecznym rolników od 23.11.2007r. Od dnia 21.11.2012r. uzyskał prawo do renty rolniczej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym. Rentę tę przyznano mu na stałe.

Od dnia 01.06.2014r. J. K. rozpoczął prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej. Z tego tytułu zgłosił się do obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i wypadkowego oraz dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego od dnia 01.06.2014r. W tym okresie dwukrotnie pobierał z ZUS-u zasiłek chorobowy.

W dniu 10.12.2015r. do ZUS wpłynęła informacja z KRUS, z której ZUS powziął wiedzę, że J. K. posiada prawo do renty rolniczej, w następstwie czego Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał zaskarżoną decyzję.

Sąd Okręgowy wskazał, iż spór w sprawie dotyczył jedynie kwestii, czy J. K. jako osoba uprawniona do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy podlega jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od dnia 01.06.2014r., czyli przez okres prowadzenia działalności gospodarczej.

W przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą zasadą wynikającą z art.6 ust.1 pkt 5 oraz art.12 ust.1 ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015r., poz.121 ze zm.) – jest to, że osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu. Natomiast zgodnie z art.11 ust.2 ww. ustawy - osoby prowadzące działalność pozarolniczą podlegają na swój wniosek dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu. Przy czym w myśl art.13 pkt 4 tej ustawy obowiązek ubezpieczenia powstaje z dniem rozpoczęcia działalności, a ustaje z dniem, w którym nastąpiło zaprzestanie działalności, z wyłączeniem okresu, na który wykonywanie działalności zostało zawieszona na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Zbieg tytułów podlegania ubezpieczeniu reguluje natomiast art. 9 ww. ustawy.

W niniejszej sprawie rozstrzygnięcie zależne jest od ustalenia, czy wobec odwołującego należy zastosować **art. 9 ust.4c ww.** ustawy. Zgodnie z nim – osoby prowadzące pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury.

Odwołujący stoi na stanowisku, że należy wobec niego zastosować ten przepis, co oznacza, że w spornym okresie podlegał on obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu.

Natomiast ZUS prezentował stanowisko, że przepis ten ma zastosowanie jedynie do osób, które są uprawnione do renty z tytułu niezdolności do pracy z systemu powszechnego tj. rent, o których mowa w ustawie z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015r., poz.748 ze zm.) i ustawy z dnia 30.10.2002r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz.. (...) ze zm.). Ponieważ renta, do której uprawniony jest J. K., nie jest żadnym z tych świadczeń, zatem zdaniem organu rentowego nie stosuje się do niego art.9 ust.4c ww. ustawy. Tym samym nie podlega on obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu.

Sąd Okręgowy za prawidłową jest interpretacja art.9 ust.4c ww. ustawy zaprezentowana przez ZUS. Przepis ten dodano z dniem 01.01.2008r. ustawą z dnia 01.07.2005r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.2005r., nr 169, poz.1412). Miał on na celu rozszerzenie obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego na osoby, które mają ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy i prowadzą jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą do czasu ustalenia prawa do emerytury. Uzasadnieniem wprowadzenia tej zmiany było zrównanie pozycji rynkowej rencistów pracujących na podstawie umowy o pracę, którzy podlegali obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, z rencistami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą. Nie bez znaczenia pozostawała bowiem okoliczność, że okres opłacania składek z tytułu pozarolniczej działalności ma wpływ na wysokość przyszłej emerytury.

Dlatego w doktrynie podnosi się, że jest to unormowanie szczególne, które wymaga **ściślej wykładni**. Tym samym pojęcie „renty z tytułu niezdolności do pracy” należy odnosić tylko do rent z systemu powszechnego, a więc przyznawanych na podstawie ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ustawy z dnia 30.10.2002r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. W konsekwencji przepis ten nie znajduje zastosowania do osób pobierających renty na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, renty rolnicze czy renty rodzinne (tak m.in. Komentarz Becka, ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2011r., kom. do art.9).

Tym samym należy uznać, że kwestia zbiegu ubezpieczenia społecznego z systemem ubezpieczenia rolniczego nie została uregulowana w ustawie systemowej. Wynika to z faktu, że art.5 ust.1 ww. ustawy zawiera w tym zakresie regulację, zgodnie z którą ubezpieczenie społeczne rolników, jeżeli nie podlegają oni obowiązkowi ubezpieczeń społecznych na podstawie ustawy, regulują odrębne przepisy. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników opiera się bowiem na zasadzie subsydiarności ubezpieczenia i wykluczenia podlegania ubezpieczeniu rolniczemu w czasie podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu. Jedyne wyłom od tej zasady przewidziany został w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który w tej sprawie nie ma zastosowania, gdyż odwołujący jest rencistą.

Dla rozstrzygnięcia tej sprawy nie ma znaczenia okoliczność podnoszona przez odwołującego, że nie zataił przed ZUS-em, że pobiera rentę rolniczą. Decyzje dotyczące stwierdzenia podlegania ubezpieczeniu mają charakter deklaratoryjny, a rozstrzygnięcie, czy dana osoba podlega ubezpieczeniu uzależnione jest tylko i wyłącznie od spełnienia przez nią ustawowych warunków skutkujących objęciem ją ubezpieczeniem.

W konsekwencji powyższej wykładni odwołujący się jako osoba uprawniona do renty rolniczej i prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od dnia 01.06.2014 r., gdyż nie ma do niego zastosowania art. 9 ust. 4c ustawy systemowej – co uzasadniało oddalenie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalenie odwołanie.

Odwołujący się J. K. wywiódł apelację od powyższego wyroku zaskarżając go w całości i zarzucił naruszenie art. 5 ust. 1, art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 12 ust. 1, art. 11 ust. 2 art. 13 i art. 9 ust. 4 c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez dokonanie błędnej wykładni tych przepisów polegającej na przyjęciu, że osoba mająca ustalone prawo do renty na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w przeciwieństwie do osoby, która posiada ustalone prawo do renty na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w sytuacji gdy ww. przepisy określając prawa i obowiązki osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą nie różnicują sytuacji osób posiadających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy ze względu na ustawowe źródło tego uprawnienia w konsekwencji zarzucam niewłaściwe zastosowanie tych przepisów poprzez nie uwzględnienie odwołania J. K. i nie stwierdzenie, że od dnia 1 czerwca 2014 roku podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w sytuacji gdy takim ubezpieczeniem podlega.

Wskazując na powyższy zarzut apelacja wnosi o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zmianę decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. nr (...) z dnia 27 stycznia 2016 roku poprzez stwierdzenie, że od dnia 1 czerwca 2014 roku J. K. podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu oraz o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz J. K. zwrotu kosztów postępowania za obie instancje wg. norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje

Apelacja podlegała oddaleniu.

Przede wszystkim należało zauważyć, iż apelacja nie formułuje zarzutów obrazy prawa procesowego, a jak wiadomo w orzecznictwie sądowym dominuje pogląd, iż Sąd odwoławczy rozpoznający apelację związany jest zarzutami prawa procesowego, za wyjątkiem nieważności postępowania, którą w granicach zaskarżenia uwzględnić winien z urzędu. Z urzędu uwzględnia również stwierdzone przez siebie naruszenie prawa materialnego (por. uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów - zasada prawna z dnia 31 stycznia 2008 r. III CZP 49/07 OSNC 2008/6/55, Prok.i Pr.-wkl. (...), Biul.SN 2008/1/13, Wspólnota (...)). Dla jasności wyводу przypomnieć wypada, iż za naruszanie prawa materialnego Sąd Najwyższy przyjmuje również zastosowanie przepisów prawa materialnego do niewystarczająco precyzyjnie ustalonego stanu faktycznego (por. w tym zakresie : wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2011 r. I UK 164/11, LEX nr 1135989, wyrok z dnia 29 listopada 2002 r., IV CKN 1532/00, LEX nr 78323, postanowienie z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, Biuletyn SN-Izba Cywilna 2003 nr 12). Odnosząc powyższe do sprawy niniejszej stwierdzić należy, iż po pierwsze brak zarzutów obrazy prawa procesowego w apelacji skutkować musi przyjęciem stanu faktycznego ustalonego przez Sąd Okręgowy jako stanu ustalonego niewadliwie. Po drugie jak wcześniej wspomniano tylko nieważność postępowania Sąd Apelacyjny bierze pod uwagę z urzędu, nie jest zaś uprawniony do samodzielnego poszukiwania czy tworzenia zarzutów procesowych, które ewentualnie w danej sprawie można by postawić Sądowi pierwszej instancji. W konsekwencji zatem sformułowania jedynie zarzutu naruszenia prawa materialnego Sąd Apelacyjny za podstawę swego orzeczenie przyjmuje stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy.

Przechodząc do podniesionego zarzutu - w istocie zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego - koniecznym dla oceny jego zasadności jest dokonanie prawidłowej wykładni **art. 9 ust. 4 c** ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015r., poz.121 ze zm.), zastosowanie bowiem pozostałych wskazanych w zarzucie przepisów jest już bowiem tylko prostą konsekwencją wykładni **art. 9 ust. 4c**. Zgodnie z tym przepisem osoby prowadzące pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury. Kluczowym jest zatem legalne zdefiniowanie pojęcia „renty z tytułu niezdolności do pracy”. Punktem wyjścia w tym zakresie jest stwierdzenie, że przedmiotowa ustawa jako ustawa systemowa w zakresie ubezpieczeń społecznych sama nie definiuje pojęcia renty z tytułu niezdolności do pracy, a zatem nie ma autonomicznej definicji tego pojęcia, co z kolei oznacza, że należy go poszukiwać poza tą ustawę ale niewątpliwie w ścisłym związku nią. Kierunek poszukiwań w tym zakresie wyznacza art. 2 ust. 2 ustawy, który jednoznacznie wskazuje, iż - rodzaje świadczeń z ubezpieczeń społecznych, warunki nabywania prawa do nich oraz zasady i tryb ich przyznawania określają odrębne przepisy. Z przepisu tego wynika, iż ustawa systemowa pozostaje w ścisłym związku z ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2016.887 j.t.), ta bowiem ustawa w art. 3 pkt 3 przewiduje świadczenia w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy, a w art. 57 i n. w z. z art. 12 i 13 tejże ustawy określa warunki nabycia prawa do tego świadczenia. W drodze zatem wykładni logicznej i literalnej dojść należy do wniosku, iż pojęcie renty z tytułu niezdolności do pracy użyte w art. 9 ust. 4c ustawy systemowej to rodzaj świadczenia przysługującego ubezpieczonemu na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2016.887 j.t.). Słusznie Sąd Okręgowy wskazuje, iż pojęcia tej renty z tytułu niezdolności do pracy nie można rozszerzać na rentę rolniczą. W tym zakresie wypada zwrócić uwagę na kilka okoliczności wykluczających taką możliwość w ocenie Sądu Apelacyjnego.

Po pierwsze przypomnieć trzeba, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego i stanowiskiem doktryny prawa ubezpieczeń społecznych, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 1999 r., II UKN 187/99, OSNAPIUS 2001 nr 4, poz. 121; wyrok z 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04 OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218), co oznacza w zasadzie prymat dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej i wykładni historycznej lub celowościowej (cytowane za wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2008 r., II UK 315/07, niepublikowany). Nie jest zatem dopuszczalne rozszerzenie danego pojęcia jakim posłużył się ustawodawca – jeżeli jest ono wyraźnie zdefiniowane w danej ustawie lub w innej ustawie, do której ustawa ta odsyła.

Po drugiej podkreślić wypada, iż z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015r., poz.121 ze zm.) nie można wyprowadzić związku z ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2016.277 j.t.) , bowiem ustawa rolnicza sama kompleksowo określa warunki podlegania ubezpieczeniom rolniczym i świadczenia z ubezpieczenia rolniczego.

Po trzecie nie sposób nie zauważyć, pojęcie renty z tytułu niezdolności do pracy nie jest porównywalne w zakresie przesłanek nabycia prawa z przesłankami nabycia renty rolniczej. Pomijając już kwestię, że są to świadczenia o różnych nazwach i przysługujące na podstawie odrębnych ustaw, to trzeba zaważyć, iż całkowicie odmienne jest rozumienie zasadniczej przesłanki ich nabycia. I tak w systemie powszechnym renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje osobie która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu (art. 12 ust. 1). Jeżeli utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy jest osobą całkowicie niezdolną do pracy, a jeżeli utraciła ją w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji jest osobą częściowo niezdolną do pracy (art. 12 ust. 2 i 3 ustawy).

W przypadku renty rolniczej niezdolność do pracy w ogóle nie ma znaczenia, bowiem przesłanką nabycia renty rolniczej jest trwała lub okresowa całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym (art. 21 ust.1 pkt 3 ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników-Dz.U.2016.277j.t.). Przy czym za całkowicie niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym uważa się ubezpieczonego, który z powodu naruszenia sprawności organizmu utracił zdolność do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym (ust. 5 art. 21). W orzecznictwie przyjmuje się nadto, iż oceny niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym dokonuje się w odniesieniu do pracy w konkretnym gospodarstwie rolnym (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 maja 1997 r., II UKN 121/97, OSNP 1998 nr 6, poz. 188; 12 lutego 2009 r., III UK 71/08, LEX nr 725063 lub 10 marca 2011 r., II UK 306/10, LEX nr 885008). Oznacza to w zasadzie, iż pojęcie całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym jest definiowanie nie tylko schorzeniami odwołującego lecz także wielkością i rodzajem gospodarstwa, w którym on pracuje.

Konkludując - w świetle powyższych rozważań – jeżeli ustawodawca w art. 9 ust. 4c ustawy systemowej posłużył się jednoznacznym i legalnie zdefiniowanym pojęciem „renty z tytułu niezdolności do pracy ” to pojęcie to nie może być rozciągane na rentę rolniczą. Pogląd odmienny nie byłby wykładnią prawa lecz jego tworzeniem, a to kompetencja ustawodawcy a nie Sądu .

Powyzsza konstatacja przesądza o niezasadności podniesionego zarzutu i tym samym o niezasadności apelacji, skoro bowiem odwołujący nie pobiera renty z tytułu niezdolności do pracy, to nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury.

W tym stanie rzeczy apelację na zasadzie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny oddalił.